

“Əşyaların taleyi” layihəsi

Hər dəfə sənət, söz, fikir adamlarına aid tarixçəsi olan, maraqlı yadda qalan hadisələrlə “zinətlənmiş” əşyalar haqqında danışırıq. Hər əşya bizim ömrümüzün içində sanki ayrıca bir ömür yaşayır. Budəfəki qonağımız musiqişünas, yazar, alim Fəxrəddin Salimdir. Fəxrəddin bəy özünəməxsus düşüncələri ilə əşyalara olan münasibətini bu söhbətlə şərh etdi.

– Fəxrəddin bəy, sizin üçün əşyanın əsas mahiyyəti nədən ibarətdir? Ali varlıq olan insan üçün cansızlar nə üçün bunca önəmlidir?

– Fərid bəy, “can” nədir? Ruhani-mistik anlamda can ruhdur. Ancaq ruh özü nədir? Belə müşküllərin bir çözümü var – inanc. Yəni, hər hansı bir əqidəyə, hər hansı bir ideyaya etimad etməklə, onun diqtə etdiyi şəkildə qəbul etmək olar belə nəsələrin izahını. Çünki, şəxsən mənəm gəldiyim qənatə görə, can da, ruh da antimateriyadır. Şuurumuz isə, materiyadır, yəni Şərq fəlsəfəsində deyildiyi kimi, masivadır və ya ərəzdir. Materiya vasitəsilə antimateriyayı dərk etmək mümkün deyil. Sualınızla bağlı isə, konkret deyə biləcəyim budur ki, əşya öz içində mikrobioloji hərəkət daşdığı üçün cansız ola bilməz. Kvantum sıçrayışlarına əsasən, bütün zərrələr hətta müstəqil şüura və qərar vermək qabiliyyətinə malikdir. Bunu dəqiqləşdirmək üçün Heisenbergin qeyri-müəyyənlik təliminə və ya Alan Wolfun “müşahidənin pozduğu qanunlar” nəzəriyyəsinə baxmaq məsləhətdir.

– Elə bir əşyanız olubmu ki, ya zəlzələdən, ya vəlvələdən onu qoruya bilməmişiniz və buna görə indi də ürəyinizdə xiffət var?

– Bilirsiniz, mən iki şeyə – toxuna bildiyim nəsnelərə bir də simvol-lara çox önəm verirəm. Mənim qoruduğum elə bir əşya olmayıb ki, onu əldən verə və sonra xiffətini çəkəm. Əldən vermişəm, amma istəyə-rək, şüurlu şəkildə. Məsələn, ətrafımdakı dostların hələ də üsyan-karcasına etirazlarına baxmayaraq, Sivaslı bir Ələvi dədəsinə öz yeganə və sevimli sazı-mı hədiyyə etdim. Ancaq o ustadın mənimlə gizli bir əhdi oldu; belə ki, o saz hədiyyə deyil, əmanətdir. Qeyrətim və ömrüm yetsə, onu, Koroğlunun Qıratı kimi geri almağa gedəcəyəm.

– Yüsür təsbehiniz var. Bu təsbehi necə əldə etmişiniz və sizin onu üçün özəl edən səbəb nədir?

– Mən potensial dərvişəm. Mənsub olduğum ordenden asılı olmayaraq, mənim üçün qələndərlik və məlamilik ən böyük əlamət və təzahür şəkildir. Mənim yüsür təsbehim 1001 daşdan ibarətdir və ancaq sufiyanə zikrlər üçündür. Konyada xalqın muzey olaraq getdiyi Mövlana türbəsindən sonra, ibadət və ziyarət olaraq getdiyim mühtəməl Şəms məqbərəsində bir qapıçı dərvişlə göz-gözə

gəldik. Və anladım ki, bu nə ziyarətdir, nə də ibadət. Bu, didardır! Onun tükürpədicisi və məstanə gözlərindən mənə baxan Şəms özü idi! Həmin təsbehi mənə zahirdə – yəni bu həyatdakı bədənində, – adını bilmədiyim, amma batində bir neçə saniyəlik Şəmsül-Həqiqi-Təbriz olduğunu yəqin bildiyim o zat bağışladı.

– Sizə bağışlanan əşyalardan biri də tennurədir...

nin müsafiri olduğum zaman hədiyyə edilib. Onu hədiyyə edən mürşidin adını isə, söyləyə bilməyəcəyəm.

– Sevimli əşyalarınızdan biri də tənbur musiqi alətidir. Bilirəm ki, bu sevimli əşya – musiqi aləti sizin üçün müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Nə üçün?

– Tənbur mənim mənsub olduğum Əhli-Həq cəmxanələrinin baş atributlarından biridir. İkisimli, mizrabsız, diz üstündə çalınan musiqi alətidir. Onun hazırlanmasında da ürfani və sirlə vasitələrdən, xüsusi dualardan istifadə edilir. Nadir hallarda səhnədə və efirdə görünür – çünki, sırf zikir və kəlam alətidir. Onu mənə mənim mənəvi qiblem olan Kirmanşah – İrənin cənubunda məntəqə, – şəhərində bağışlayıblar.

O sirləri bildikdən sonra insan olmağa dəyməz

Fəxrəddin Salim: “O ustadın mənimlə gizli bir əhdi oldu...”

– Bu bir qədər sirlə məqamıdır. Xırda müfrədat danışacağam sizə. Əvvəla, “tennure” sözü “nura bürünmüş bədən” mənasını verən dərviş əbasıdır. Zikir və semah zamanı istifadə edilir. Mənim tennurəm və üzərindəki təkəm – papağım, – mənə Bağdad Qadiriyə təkyəsi-

Tənburun əhəmiyyəti mənim üçün ibadət və Haqqın camalını görmək vasitəsidir. Mən tənburu hər yerdə və hər kəs üçün çalmıram. Qülsüz və dəstəməzsiz ona toxunmuram. Bir zamanlar qəzəlimdə yazdığım kimi:

*Namazı saz ilə qılsın, duanı ah ilə aşıq,
Axan hər damla göz yaşı onun
həmdü sənə olsun!*

– Bu gün sizin üçün qiymətli əşyalar var onları qoruyub saxlayırsınız. Allah Sizə xeyirli ömür versin. Sualım bundan ibarətdir ki, necə düşünürsünüz, bəs sizdən sonra hansı əşyalarınız kimlər üçün önəm daşıyacaq, sizi daha çox xatırladacaq?

– Bu sahədə mənim varisim yoxdur. O əşyalar mənim vərəsəm deyil, həyatımın bir parçasıdır. Məndən sonra o əşyalar da olmayacaq. Yəni daha doğrusu, mən hara gedəcəyəmsə, onlar da ora gedəcək. Yəni, eşqin əbədi Şahının dərğahına!

– Əgər dünyada əşya kimi var olmağınız mümkün olsaydı, hansı əşya olardınız?

– Belə bir şey mümkün olsaydı, ney kimi dünyaya gələrdim. Çünki, ney bir musiqi aləti olaraq, özündə sirr daşıyır. Və mən hələ elə bir neyzən görməmişəm ki, o sirləri axıra qədər bəyan edə bilsin. Bu, insan qüdrətindən kənar bir şeydir. Ancaq mən özüm ney olsam, hansı sirləri daşdığımı biləcəyəm. O sirləri bildikdən sonra isə, zətan insan olmağa dəyməz!

Söhbətləşdi: Fərid Hüseyn

